

De Ettense Beemden Route

Auteur: Charles Aerssens

Baronie van Breda

Deze afwisselende rondwandeling ten noorden van Etten-Leur voert door een landschappelijke natuurparel op de 'Naad van Brabant', de grens van de Brabantse kleigordel en de Brabantse zandgronden. Hier maken de Ettense Beemden deel uit van een lange strook natte veengronden, die de boeren gebruikten als hooiland en waar ze tot in de Tweede Wereldoorlog turf staken. Van dit eeuwenoud agrarisch cultuurlandschap van hooilanden in combinatie met broekbosjes, kleine stukken rietmoeras en natte schraallanden zijn nog de overblijfselen zichtbaar gebleven. Door de bijzondere samenstelling en constante toevoer van mineraalrijk kwelwater zijn de natuurreservaten De Berk en De Strijpen drassig. Ze hebben een hoge natuurpotentie, die door Staatsbosbeheer in stand wordt gehouden en waar mogelijk versterkt. De Zwartenbergse molen is startpunt voor deze verrassende wandeling langs de kleine natuurgebieden op de grens van zand naar klei. Eenmaal in het poldergebied wandel je over rustige beemdenweggetjes. Je hebt er een weids uitzicht waar een aantal grote windmolens de einder domineren. Vanaf de Halsche Vliet voert het laatste traject over een oud dijkje langs aan een aantal wielen, restanten van de Sint Elizabethsvloed, terug naar het vertrekpunt.

Deze rondwandeling maakt gebruik van het Wandelroutenetwerk VisitBrabant
(groengele markering of groengele verfstrepen)

Routebeschrijving via knooppunten

65 – 63 – 72 – 71 – 70 – 62 – 26 – 32 – 61 – 68 – 63 – 65

Routebeschrijving

1. We vertrekken voor deze rondwandeling vanaf de parkeerplaats bij de Zwartenbergse molen aan de Leursche Haven. De route verloopt even noordwaarts langs deze Zwartenbergse molen, een poldermolen aan de Leursche haven. Op de drukke T-splitsing met de Zevenbergseweg steken we over en slaan hier bij KNP65 rechtsaf op het dubbele fietspad. Voorbij de bushalte gaat de route rechtsaf bij de kleine parkeerplaats. Bij het hekwerk over de smalle Halsche Vliet slaan we linksaf. Rechttuit langs de Halsche Vliet wandelen we door tot aan de groengele markering die naar links verwijst. Linksaf komen we in Natuurreservaat De Berk. Dit gebied bestaat uit oude en jonge veenputten met ertussen dijkjes en stukken blauwgrasland met moerassen en elzenbroekbosjes. Het is een drassige gebied! De nieuw gegraven veenputten tonen de verschillende stadia van verlanding in deze petgaten. Hier is de opeenvolging van vegetatietypen van open water, via trilveen naar vast land zichtbaar. Natuurreservaat De Berk is ornithologisch en botanisch van grote betekenis.

2. Het pad zoekt slingerend zijn weg tot we bij KNP72 uitkomen aan het open gebied met weilanden. Hier gaat onze route achter het slootje linksaf en we vervolgen het traject door het drassige boslandschap tot we aan open terrein uitkomen. Nog even langs de bosrand en dan de markering naar links volgen tot de op de Strijpenseweg staan bij KNP71. We wandelen linksaf bij KNP71. Verderop langs KNP70 en voorbij het bosgebiedje aan onze rechterzijde komen we aan KNP62. Hier volgen we naar rechts de grasbaan en voorbij de bocht naar rechts betreden we achter de sluitboom het Natuurreservaat De Strijpen. Dit natuurgebied ligt op de overgang van de hogere zandgronden naar het boezemgebied van de Mark en dankt zijn naam aan de lange smalle percelen (strijp of streep) waar in kleine stroken turf werd gestoken. De Strijpen had vroeger een waterbergingsfunctie, wanneer de Mark het overvloedige water niet meer kon bergen. De grasbaan leidt ons tussen de elzenbosjes door naar de verharding van de doodlopende Hooglaarsestraat. Voorbij de voormalige vuilstort van Prinsenbeek komen we aan KNP26 met bankje.
3. De route voert nu door een agrarisch polderlandschap en de verharding brengt ons naar het buurtschap Groot Overveld. Op de T-kruising aangekomen met de Overveldsestraat wijst de groengele markering ons naar links voorbij aan de Maria-Hoeve. Zo komen we verderop aan KNP23, waar we rechtdoor richting KNP61 volgen over de Halseweg. Met de bocht naar links passeren we een tweetal grote tuindersbedrijven en wandelen door tot we aan de rechterzijde de doodlopende Polderweg bereiken. De groengele markering leidt ons hier naar rechts tot we na goed 300 meter linksaf over een dijkje langs een sloot worden afgeleid langs de westzijde van polder Weimeren, die voor langere periode niet toegankelijk is. Staatsbosbeheer en Waterschap Brabantse Delta zijn hier een langlopend project gestart om de waterhuishouding in het natuurgebied te verbeteren en de natuur meer ruimte te geven. De grasbaan verloopt met een kleine knik naar links tot aan de Halseweg, waar we rechtsaf op het dijkje de grasbaan blijven volgen tot aan KNP61 aan De Hillen. Hier houden we links aan en komen even verderop aan het gemaal Halle.
4. Dit elektronisch gestuurde gemaal Halle is gesitueerd aan de noordzijde van de huidige kreek van de Halsche Vliet, die ontstaan is uit een oude meander van de Mark. Langs het gemaal Halle en de picknicktafel komen we aan KNP68, waar we linksaf het bruggetje over een afgedamde tak van de Halsche Vliet oversteken. Onze route verloopt nu slingerend op de westoever van de Halsche Vliet zuidwaarts op de Haagse dijk. Rechts en links van die oude dijk liggen kort na elkaar verschillende wielen, restanten van voor de Sint Elizabethsvloed (1421). De herstelde dijk gaat met een bocht om het Zandwiel. Dit grootste en cirkelvormig ven is overgebleven is na een dijkdoorbraak en al op een kaart uit 1680 is ingetekend. Verderop passeren we het kleinere Romme's wiel. Deze wielen zijn niet gedempt en zijn kleine natuurgebiedjes met elsenbroekbosjes. Naar het westen hebben we zicht op Zwartenbergse Polder, waar een viertal moderne windmolen de horizon 'vervuilen'. Aan de oostzijde wordt de Halsche Vliet begrensd door Natuurreservaat De Strijpen. Aan het einde van het dijkje komen we op de Strijpenseweg bij KNP63. Nu rechtsaf en naar KNP65. Hier steken we over naar de Zwartenbergse molen, waar we de Ettense Beemden route gestart zijn.

Praktische informatie

Lengte van de wandeling

12,5 km

Onverhard: 50%

Verhard: 50%

Start- en eindpunt

KNP 65 bij de Zwartenbergse molen
Zevenbergseweg 21
4871 NJ Etten-Leur

Openbaar vervoer

Bushalte Zwartenbergseweg, 4871 NN Etten-Leur
Lijn 119 Bravo/Arriva Breda - Zevenbergen
Vanaf bushalte Zwartenbergseweg is het 20 meter naar KNP65 aan de afslag bij de Zwartenbergse molen. Hier kun je de route oppikken!

Parkeren

Parkeerplaats Zwartenbergse molen
Zevenbergseweg 21
4871 NJ Etten-Leur

Horeca onderweg

o Café-Restaurant 'In den Molen', Zevenbergseweg 21, 4871 NJ Etten-Leur
o Onderweg zijn enkele bankjes en picknick plekken

Achtergrondinformatie**Zwartenbergse Molen**

Deze poldermolen staat aan de Leurse Vaart in de Gemeente Etten-Leur. Als de Zwartenbergse Polder bij Etten-Leur rond 1507 wordt bedijkt, wordt het overvloedige water op het de Mark geloosd. Dit riviertje stroomde toen met een ruime bocht langs de Zwartenbergse Molen en volgde de huidige bedding van de Leurse Vaart in westelijke richting. Als verzanding van de Mark een groeiend waterprobleem op gaat leveren, wordt in 1721 een watermolen gebouwd die het water geforceerd wegmaakt uit de Zwartenbergse Polder. Deze ronde stenen grondzeiler krijgt een achtkantige romp met een rieten kap. In 1888 slaat de bliksem in en brandt de molen af. In plaats van een stoomgemaal wordt vanwege de hogere verzekeringsuitkering opnieuw gekozen voor een windmolen. In 1922 wordt ter ondersteuning van de watermolen een zogenaamde zuiggasmotor bijgeplaatst, die een centrifugaalpomp aandrijft, waarmee het water veel hoger kan worden opgepompt dan met een scheprad. Later wordt deze motor vervangen door een dieselmotor, die nogmaals wordt aangepast. In 1998 wordt de Zwartenbergse Molen gerestaureerd en zijn de watergangen verlegd, zonder dat het waterpeil in de omgeving wordt beïnvloed. De poldermolen kan als het moet nog steeds een groot deel van de polder bemalen. Sinds 2004 is het Waterschap Brabantse Delta eigenaar van de Zwartenbergse Molen en voert in 2006/2007 een inwendige en uitwendige restauratie uit. Het is de enige nog werkende poldermolen in de provincie die nu nog maximaal 80 kubieke meter water per minuut kan verplaatsen.

Leurse Vaart

Deze waterloop met een lengte van 5,5 km is oorspronkelijk een turfvaart, waarlangs de turf aan het einde van de 13e eeuw tot 1700 uit dit gebied naar de Mark wordt vervoerd. Bij de Zwartenbergse Molen komt deze vaart dan uit in een grote meander van de Mark. Na de Sint-Elisabethsvloed breek de Mark door deze meander heen en gaat in westelijke richting stromen. Een deel van deze meander van de Mark wordt nu ook Leurse Vaart genoemd en het eerst stuk van de oude waterloop vormt de tegenwoordige Halsche Vliet. In 1507 wordt het gebied, dat ingesloten is door de huidige Markbedding, de Leurse Vaart en de Halse Vliet, ingedijkt als de Zwartenbergse Polder. Dit gebeurt op last van Engelbrecht van Etten, die de rechten daartoe koopt van Hendrik III van Nassau en de Abdij van Thorn. Tot 1710 is het getijdeverschil in de Leurse Vaart nog merkbaar. In dat jaar komt er een sluis bij de monding op de Mark. De Leurse Vaart heeft ervoor gezorgd dat er in Leur behoorlijk wat industrie kwam. Zo was o.a. Zeepfabriek 'De Ster' in Leur gevestigd. Het haventje in Leur zelf is in 1999 gerenoveerd en voorzien van een zwaaikom, zodat de schepen er kunnen keren en voor recreatieve pleziervaart kan worden gebruikt.

De Ettense Beemden

De Ettense Beemden zijn een strook natte veengronden ten noorden van Etten-Leur en Prinsenbeek. Ze liggen op de 'Naad van Brabant', de overgang van de hogere zandgronden naar het laaggelegen kleigebied, waar mineraalrijk kwelwater naar de oppervlakte wordt gestuwd. Opvallend in dit bijzondere gebied zijn een tweetal kleine natuurgebieden van Staatsbosbeheer: Natuurreservaat De Berk en Natuurreservaat De Strijpen. De Berk bestaat uit oude en jonge veenputten met daar tussen dijkjes en stukken blauwgrasland met moerassen en elzenbroekbosjes. De nieuw gegraven veenputten zijn niet om turf te winnen, maar om de verschillende stadia van verlanding in deze petgaten te volgen. Zo ontstaat een opeenvolging van vegetatietypen, waardoor de ontwikkeling van open water, via trilveen naar vast land zichtbaar wordt. Het is een drassige gebied! Natuurreservaat De Strijpen ligt op de overgang van de hogere zandgronden naar het boezemgebied van de Mark en dankt zijn naam aan de lange smalle percelen (strijp of streep) waar in kleine stroken turf werd gestoken. De Strijpen had vroeger een waterbergingsfunctie, wanneer de Mark het overtollige water niet meer kon bergen. Beide gebieden zijn zeer gevarieerd en vragen om een gevarieerd beheer. Staatsbosbeheer wil er de oude natuurwaarden terugbrengen door het gebied weer natter te maken en vervuild oppervlaktewater buiten het gebied te houden, zodat in dit eeuwenoud agrarisch cultuurlandschap van hooilanden met broekbosjes de vroegere, zeer soortenrijke plantengroei terugkeert. We zien er weer bijzondere soorten als: Stijve zegge, Draadzegge, Poelruit of Blaaszegge en waterplanten zoals Waterviolier, Vlottende bies, Brede waterpest, Pilvaren, Stomp en Spits fonteinkruid. Zeldzamer zijn Ongelijkbladig fonteinkruid en Stijve moerasweegbree. Het is een gunstig biotoop voor weidevogels als Grutto, Watersnip en Tureluur. Daarnaast komen in de nattere delen van het gebied Blauwborst, Bruine kiekendief, Rietzanger, Sprinkhaanrietzanger en Waterral voor.

Het Polderlandschap

Tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw treedt in de polders ten noorden van Etten-Leur en Prinsenbeek de Mark vrijwel elke winter buiten zijn oevers en overstroomt dan ruim 700 hectare landbouwgrond. Vanwege de drassige grond zijn de beemden daardoor ook slecht toegankelijk voor landbouwvoertuigen. Door ruilverkaveling en de aanleg van een boezemdijk in het gebied wordt de wateroverlast teruggebracht. De rationele grondruil en herverkaveling zorgt voor grotere percelen, die met beemdenwegen toegankelijk zijn voor landbouwmachines. De ruilverkaveling betekent een enorme uniforme schaalvergroting. Daarmee verdwijnt in het landschap de kleinschaligheid van de verschillende landschapstypen. Toch zijn er op korte afstand van elkaar in de grote open gebieden kleine besloten gebiedjes, kronkelende dijkes en enkele lange rechte doodlopende dreven. Om de waterhuishouding in het gebied te verbeteren en de natuur meer ruimte te geven, als onderdeel ook van het Natuurnetwerk Brabant, zijn Staatsbosbeheer en Waterschap Brabantse Delta een langlopend project gestart om in de polder Weimeren een robuust moeras- en waterplassengebied met bosjes en ruige graslanden te realiseren, evenals een hoogwaterbergingsgebied. Daarnaast wordt er beplanting aangebracht in de vorm van bossages en houtsingels.

De Halsche Vliet

De huidige kreek van de Halsche Vliet is ontstaan uit een oude meander van de Mark. Hier is aan de noordzijde het elektronisch gestuurde gemaal Halle gesitueerd. In 1968 neemt dit gemaal met 2 pompen de functie over van de Zwartenbergse molen en bemaalt twee polders. Enerzijds verzorgt het de afwatering van de Zwartenbergse Polder en anderzijds dat van het stroomgebied van de Haagse Beemden. Het overtollige water wordt naar de hoger gelegen Mark gepompt. Het omgekeerde is ook mogelijk als in de zomer het waterpeil in de lagere gedeelten te laag komt te staan. Slingerend op de westoever van de Halsche Vliet verloopt zuidwaarts de Haagse dijk. Rechts en links van die oude dijk liggen kort na elkaar verschillende wielen, restanten van voor de Sint Elizabethsvloed (1421). De herstelde dijk gaat meestal met een bocht om het wiel heen. De grootste is het Zandwiel, een cirkelvormig ven dat overgebleven is na een dijkdoorbraak en al op een kaart uit 1680 is ingetekend. Verderop ligt het kleinere Romme's wiel. Omdat deze wielen niet zijn gedempt zijn er kleine natuurgebiedjes met broekbosjes ontstaan en zijn afgesloten van de poldersloten. Naar het westen hebben we zicht op Zwartenbergse Polder, waar een viertal moderne windmolen de horizon 'vervuilen'. Aan de oostzijde wordt de Halsche Vliet begrensd door Natuurreservaat De Strijpen.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50